

Ks. Stanisław ARASZCZUK, *Celebracja sakramentów i sakramentaliów. Materiały liturgiczno-pastoralne dla duchowieństwa i wiernych świeckich*, Legnica 2016, ss. 253.

Ojcowie Soboru Watykańskiego II, potwierdzając naukę Soboru Trydenckiego, nauczyli, że liturgia oprócz oddawania czci Trójjedynemu ma również inne zadanie. Jej bogata treść ma pouczać uczestniczących w niej wiernych (por. KL 33). Aby tak się stało, obrzędy muszą być dla nich łatwe do zrozumienia (por. KL 21) i dostosowane do ich pojętności (por. KL 34), a co za tym idzie odpowiednio wyjaśniane przez duszpasterzy i katechetów. W tym celu niezbędna jest odpowiednia formacja liturgiczna tak duchownych, kandydatów do kapłaństwa, katechetów, jak i wiernych świeckich. Naprzeciw tej potrzebie wyszedł ksiądz Stanisław Araszczuk, profesor Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, doktor habilitowany teologii i kapłan diecezji legnickiej. Opracował on książkę *Celebracja sakramentów i sakramentaliów. Materiały liturgiczno-pastoralne dla duchowieństwa i wiernych*. Została ona wydana w Legnicy w 2016 roku.

Już we wstępie autor dokonuje pewnej krótkiej analizy stosunku duchowieństwa i wiernych świeckich do liturgii. W jej świetle stwierdza – za Soborem Watykańskim II – że odpowiednia formacja liturgiczna jest niezbędnym elementem reformy tegoż Soboru. Ks. Araszczuk opisując współczesny stosunek kapłanów do kultu Bożego zauważa problem, którym jest zaniedbanie posłuszeństwa wobec przepisów liturgicznych. W tej perspektywie przypomina, że kapłan „nie może dowolnie dysponować tekstem liturgicznym i całym najświętszym obrzędem jako swoją własnością i nadawać mu kształtu osobistego i dowolnego” (s. 6).

Publikacja ks. Araszczuka dzieli się na dwie zasadnicze części. Pierwszą z nich stanowią rozważania autora na temat samej liturgii i próba scharakteryzowania jej obecnego stanu. Druga to zbiór dokumentów Kościoła, zwłaszcza wprowadzeń teologiczno-pastoralnych do ksiąg liturgicznych oraz właściwych instrukcji i wskazań kompetentnych władz kościelnych odnośnie do poszczególnych celebracji sakramentów i sakramentaliów.

Pierwszy rozdział publikacji nosi tytuł: „Odnowa liturgii po Soborze Watykańskim II – zdrowa tradycja i uprawniony rozwój”. Autor stwierdza w nim, że dzisiejsze czasy charakteryzują się swoistym starciem dwu trendów w rozumieniu istoty liturgii. Z jednej strony są tak

zwani „tradycjoniści”, którzy optują za powrotem w liturgii do języka łacińskiego i zarzucają reformie soborowej doprowadzenie do utraty poczucia *sacrum*. Autor niejako staje po drugiej stronie barykady. Usiłuje ukazać, że kontestacja reformy liturgicznej wprowadzonej przez *Vaticanum II* jest całkowicie bezzasadna. Zarzuca on, że owi tradycjoniści redukują liturgię do rzeczywistości samego tylko aktu kultu, którego najistotniejszym elementem są rubryki z pominięciem teologicznego wymiaru. W podsumowaniu rozdziału ks. Araszcuk, oceniając reformę soborową pozytywnie, stwierdza także, że istnieją pewne problemy domagające się rozwiązania, zaś fundamentu prawidłowej recepcji postanowień soborowych upatruje w rzeczywistościach „zdrowej tradycji” i „uzasadnionego postępu”. Charakteryzując ową zdrową tradycję autor pokrótce opowiada historię reform liturgicznych począwszy od Soboru Trydenckiego, poprzez starania poszczególnych biskupów Rzymu, a skończywszy na *Vaticanum II*. Zauważa on także, że zachodzi dziś pewna trudność w zachowaniu tradycji. Jest nią fakt, że społeczeństwo, w którym przyszło dziś żyć, nieustannie podlega zmianom. Następnie Autor pisząc o rozwoju liturgii przypomina czytelnikowi o dwu elementach w przestrzeni kultu Bożego, a mianowicie o tym, co pochodzi z ustanowienia Bożego i stanowi absolutnie nieprzekraczalną granicę wszelkich zmian, i o tym, co pochodzi z ustanowienia ludzkiego i ma w liturgii charakter służebny. Wszelka zaś odnowa – jak przypomina Autor za Benedyktem XVI – powinna być postrzegana zawsze w hermeneutyce ciągłości i w perspektywie odnowy całego Kościoła, a nie tylko poszczególnych rytów. Następnie ks. Araszcuk, przytaczając kilka krótkich wypowiedzi Jana Pawła II i Benedykta XVI, ukazuje, jak wielkie zaangażowanie w zachowaniu odpowiednich przepisów powinno cechować kapłanów sprawujących sakramenty i sakramentalia.

Drugi rozdział pierwszej części nosi tytuł: „Wierność przepisom liturgicznym podstawą poprawnej celebracji sakramentów i sakramentaliów”. W nim jako swoistą receptę na zachowanie tradycji i uprawniony rozwój liturgii Autor wskazuje na wierność tymże przepisom. W tym miejscu ukazany zostaje zarys historii dykasterii Kurii Rzymskiej, która odpowiada za wydawanie odpowiednich przepisów liturgicznych i czuwanie nad poprawnością sprawowanego kultu Bożego. Autor zapoznaje także czytelnika z różnicą pomiędzy sakramentami a sakramentaliami. Stwierdza także, że towarzyszą one człowiekowi w każdym etapie życia. Nawiązując do tematu prawa liturgicznego ks. Araszcuk wymienia

źródła tego prawodawstwa, wskazując jednocześnie na cel, dla którego zostały one wydane, czyli autorytatywna ochrona niezmiennych części liturgii. Opisuje on także historyczny rozwój poszczególnych ksiąg liturgicznych. Autor zaznacza, że wierne przestrzeganie wskazań Kościoła służy wspólnocie w realizacji misji zbawczej. Kapłanów będących czytelnikami tej książki uwrażliwia on także na prawo wiernych do uczestniczenia w prawidłowo sprawowanej liturgii. Stwierdza również, że bez względu na spory wewnątrzkościelne dotyczące kształtu liturgii i trendów w kierunku jej rozwoju nie wolno zapomnieć, że jest ona zawsze „dziełem Bożym, uwielbieniem, przyjęciem i dziękczynieniem” (s. 28).

Trzeci rozdział pierwszej części nosi tytuł: „Vademecum neoprezbitera”. Jego autorem jest ks. dr hab. Dominik Ostrowski, kapłan diecezji świdnickiej, wykładowca liturgiki i sekretarz Komisji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski. Podejmuje on tematy dotyczące praktyki celebracji Najświętszej Ofiary, przestrzeni i elementów liturgicznych, śpiewów oraz liturgicznej służby ołtarza. Autor usiłuje rozwiązać przede wszystkim dylematy dotyczące niejasnych przepisów liturgicznych i ich interpretacji.

Druga część publikacji nosi tytuł: „Wprowadzenia teologiczno-pastoralne do poszczególnych ksiąg liturgicznych i dokumenty Kościoła na temat sposobu celebracji sakramentów i sakramentaliów”. Tytuł ten jednocześnie opisuje niemalże wyczerpująco zawartość tej części. Autor przytacza wprowadzenia do ksiąg obrzędów: chrztu świętego, chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych, bierzmowania, pokuty i pojednania, namaszczenia chorych, małżeństwa, sakramentu święceń, pogrzebu, egzorcyzmów i modlitw błagalnych oraz błogosławieństw. Wspomniane dokumenty uzupełnia o instrukcje i wskazania episkopatu Polski na przykład odnośnie do chrześcijańskiego wprowadzenia dorosłych, mszy celebrowanej w małych grupach, małżeństwa katolickiego celebrowanego poza miejscem świętym, szacunku do ciała zmarłego i obrzędach pogrzebu w przypadku kremacji, kapłanów pełniących posługę egzorcysty. W recenzowanej publikacji można także znaleźć dekret Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów zatwierdzający obrzędy pogrzebu związane z kremacją zwłok oraz instrukcję Kongregacji Nauki Wiary na temat modlitw w celu osiągnięcia uzdrowienia pochodzącego od Boga. Autor uzupełnia swoje opracowanie o dokumenty partykularne Synodu diecezji legnickiej. Jest to o tyle uzasadnione, że publikacja należy do serii „Biblioteka diecezji legnickiej” pod redakcją ks. Bogusława Drożdża.

Literatura źródłowa recenzowanej książki to w głównej mierze polskie opracowania. Z literatury obcojęzycznej przytoczeni zostają włoscy autorzy. Książd Araszczuk sięga po specjalistów z zakresu liturgiki, których autorytet jest powszechnie uznany, takich jak na przykład: ks. Bogusław Nadolski, ks. Helmut Sobeczko, abp Annibale Bugnini, ks. Czesław Krakowiak i wielu innych. Autor powołuje się także na nauczanie papieskie: encykliki (*Mediator Dei, Ecclesia de Eucharistia*), list apostolski (*Vicesimus quintus annus*), adhortacje (*Sacramentum caritatis, Ecclesia in Europa*), przemówienia, a także na nauczanie Soboru Watykańskiego II.

Niewątpliwą zaletą recenzowanej książki jest to, że autor zgromadził w jednym miejscu liczne dokumenty, po które winni sięgać kapłani celebrujący święte obrzędy. Ułatwi to zapewne dostęp do nich, przez co przyczyni się do pogłębienia formacji liturgicznej duchowieństwa. Autora należy także docenić za wiele praktycznych wskazówek zawartych w publikacji, wśród nich zwłaszcza „vademecum neoprezbitera” oraz dodatek zamieszczony przy dokumentach odnoszących się do chrztu świętego, a wyjaśniający kilka sytuacji, z którymi można mieć do czynienia w kancelarii parafialnej.

Wydaje się, że umieszczenie wykazu skrótów na początku publikacji ułatwiłoby czytelnikowi odnalezienie niektórych źródeł, na które Autor się powołuje. Choć byłoby to udogodnieniem, nie jawi się jednak jako konieczność, gdyż w przypisach, w których po raz pierwszy powołuje się na dany dokument wskazuje, że w dalszej części będzie on oznaczony skrótem. Należy także zwrócić uwagę na pewne sformułowanie Autora budzące nieco wątpliwości. Zamieszczone jest ono na stronie 13 i brzmi w następujący sposób: „Pan Bóg nie potrzebuje liturgii, lecz człowieka”. Czy jednak jakakolwiek potrzeba nie jest ograniczeniem Boga jako bytu absolutnego? Nie podlega wątpliwości, że kult Bogu nie jest potrzebny. Tak też uczy nas liturgia Kościoła: „Nasze hymny pochwalne niczego Tobie nie dodają, ale się przyczyniają do naszego uświęcenia” (4 Prefacja zwykła). Jak się wydaje, wyrażenie Autora jest jednak tylko niefortunnym skrótem myślowym.

Rekapitulując należy zaznaczyć, że recenzowana publikacja autorstwa księdza Stanisława Araszczuka jest godna polecenia wszystkim, którym na sercu leży troska o piękno liturgii. Stanowi ona wartościową pomoc w przestrzeni formacji liturgicznej zarówno osób duchownych, kandydatów do kapłaństwa, jak i świeckich. Jej zaletą jest także

przystępny język, dzięki któremu jej odbiorcami mogą być nie tylko osoby należące do wąskiego grona specjalistów z zakresu liturgiki, ale większość wiernych katolików. Wykazane w recenzji mankamenty nie umniejszają wartości merytorycznej książki w takim stopniu, który nakazywałby odradzenie jej jako lektury. Będzie ona na pewno wartościową pozycją w księgozbiornie osób zainteresowanych tematyką kultu Bożego i związanego z nim prawa kościelnego.

Adam Młynarczyk
Częstochowa, WSD